

Redovisning av uppdrag om kastrering av ren

Regeringen har i beslut den 15 maj 2008 givit Statens jordbruksverk följande uppdrag:

Regeringen uppdrar åt Statens jordbruksverk att utarbeta och föreslå de författningsförändringar som behövs för att förbjuda att hanren kastreras utan bedövning. Samtidigt ska Jordbruksverket utreda förutsättningarna för att lekmän ska kunna kastrera ren och för att detta ska kunna ske med lämplig smärtlindring. Verket ska fastställa vilka krav som ska ställas på lekmän när det gäller bl a utbildning för att dessa ska kunna få hantera läkemedel och/eller metoder för smärtlindring i samband med kastrering av ren. Slutligen ska verket, efter en lämplig tid, göra en utvärdering av lek mäns kastrering av ren under bedövning och vid behov föreslå förändringar i regelverket.

Uppdraget ska genomföras efter samråd med berörda myndigheter och organisationer och redovisas senast den 15 januari 2009.

SAMMANFATTNING

För att förbjuda att hanren kastreras utan bedövning, kan krav på bedövning införas i 25 § i djurskyddsförordningen:

”Handjur av ren får kastreras utan att veterinär anlitas. Kastrering av ren skall ske under bedövning.”

Jordbruksverket anser dock, med hänvisning till den stress som djuren upplever vid fasthållning under den tid som behövs för att lokalbedövningsmedel ska verka, att även andra metoder ska övervägas. För att få ytterligare underlag till en sådan bedömning, bör en jämförande studie initieras där olika smärtstillande metoder jämförs med kastrering utan smärtstillande behandling. Efter detta kan sedan en utvärdering ske och eventuella ändringar i regelverket göras.

Resultaten av det försök där lek mäns lokalbedövning av gris skall studeras och som förväntas startas under 2009, bör också inväntas innan några ytterligare regelverksändringar görs. Den utbildning som planeras för grishållare bör, något modifierad, även kunna användas inom rennäringen.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Sammanfattning	1
Bakgrund	3
Arbetet inom uppdraget	4
Gällande regelverk	4
Olika kastreringsmetoder	4
MRL-värden	5
Lokalbedövning	5
Långtidsverkande smärtlindring	6
Delegerad läkemedelsanvändning	6
Synpunkter efter samråd	7
Ytterligare synpunkter	8
Planerat försök med bedövning av gris utförd av lekman	9
Utbildning	9
Diskussion	10
Slutsatser	11
Referenser	12

BAKGRUND

Kastrering av ren får i Sverige idag utförs av lekmän utan att veterinär anlitas. Det finns dock inga krav på utbildning för den person som utför kastreringen. Skälen till att lekmän (renskötare) får kastrera ren, är framför allt praktiska, då tillgången till veterinärer är begränsad inom renskötselområdena. Kastrering av djur utan bedövning innebär dock ett lidande för djuren.

Skälen till att man över huvud taget kastrerar hanrenar av annat än veterinärmedicinska skäl, är till största delen produktionstekniska. Det är mer ekonomiskt lönsamt att slakta kastrater (härkar) då dessa i större utsträckning behåller sommarhullet än okastrerade hanrenar (sarvar) och är lättare att tämja till drag- och skällrenar. En bidragande orsak är också problemen med sarvslakt för avlägset liggande samebyar, eftersom mobila slakterier i stort sett inte används längre och sarvar är svårare att transportera.

Frågan om kastrering av ren har under senare tid behandlats av myndigheter och beslutsfattare. I september 2001 föreslog Jordbruksverket i en skrivelse till Jordbruksdepartementet att det inte längre skulle vara tillåtet att kastrera hanrenar utan att veterinär anlitas. Som skäl angavs att veterinärer har kunskap om hur ingreppet ska utföras och kan ge djuret bedövning, smärtlindring och övrig behandling före och efter ingreppet. De flesta remissinstanser var positiva till förslaget, men också överens om att det skulle innebära stora praktiska problem för renägarna.

I betänkandet Behörighet och ansvar inom djurens hälso- och sjukvård (SOU 2005:98) föreslogs att ren också i framtiden ska få kastreras utan att veterinär anlitas. Samtidigt föreslogs att ingreppet ska ske under lokalbedövning och att den som inte är veterinär ska genomgå en särskild utbildning innan läkemedel för lokalbedövning kan tillhandahållas av veterinär. Från rennäringens sida – SSR och Sametinget - ifrågasattes dock nyttan av lokalbedövning, då det innebär att renen hålls fast en längre tid (så att medlet verkar) och att detta medför en ökad stress. Även kostnadsaspekten och risken för människor som hanterar läkemedlen framhölls. Utredaren konstaterade dock att det inte finns någon forskning som kan ge svar på om de positiva effekterna av bedövning överstiger de negativa av exempelvis längre fasthållning, men gjorde bedömningen att mot bakgrund av undersökningar beträffande smågriskastrering, talade det mesta för att så var fallet.

I skälen för sitt uppdragsbeslut konstaterar regeringen att det vore önskvärt om kastreringen av renar helt upphörde, men också att en sådan utveckling är mindre trolig. Därför är bedömningen att kastrering av hanren även i framtiden kommer att vara nödvändig i viss utsträckning och att det mesta av djurskyddsskäl talar för att det bör införas krav på att kastreringen bara får ske under bedövning.

Regeringen anser också att praktiska och ekonomiska skäl talar för att lekmän även i fortsättningen ska få utföra kastrering av ren. Kostnaden för själva läkemedlen (ca 10 kronor per djur) anses inte vara så stora att inte rennäringen själv kan bära den. Antalet kastreringar bedöms vara ca 1000 per år, alltså i genomsnitt ca 20 per by uppdelat på landets 51 samebyar. Många av de

renskötare som idag utför kastrering har en stor kunskap och erfarenhet av själva ingreppet. Regeringen konstaterar dock att då det i framtiden kommer att bli nödvändigt att den som utför kastreringen av hanren även har kunskaper om hur bedövningsmedel ska användas och förvaras på ett säkert sätt, är det lämpligt att den som kastrerar ska ha genomgått utbildning för ändamålet. Det är också lämpligt att endast någon eller några personer per sameby ansvarar för de kastreringar som det finns behov av inom byn.

ARBETET INOM UPPDRAGET

Kontakter har tagits med praktiker, forskare och myndighetspersoner på länsstyrelser i de norra länen och Livsmedelsverket samt myndigheter i Sveriges grannländer Norge och Finland. Vid dessa samtal har dagsläget vad gäller kastrering av ren diskuterats, men praktikers erfarenheter av renkastrering, regelverket i grannländerna och lämpliga metoder/läkemedel för kastrering respektive smärtstillande/bedövning har också dryftats.

Inom myndigheten har diskussioner förts med ansvariga för arbetet med regeringsuppdraget gällande griskastrering. Beröringspunkter i problemställningar och arbete mellan de båda djurslagen har identifierats och använts i denna rapport.

Ett telefonsamråd har hållits den 12 december 2008 med representanter för myndigheter och intresseorganisationer. Denna samrådsgrupp har även beretts möjlighet att lämna synpunkter på den slutliga rapporten.

GÄLLANDE REGELVERK

Gällande svensk lagstiftning och gemenskapslagstiftning som berör kastrering av ren återfinns i *bilaga 1*.

I Norge fanns tidigare ett undantag i lagen som tillät lekmän att kastrera. Numera får bara veterinärer utföra kastreringen (Dyrevernloven, 13 §, punkt 1) och det ska finnas särskilda skäl för att få kastrera. I praktiken är det dock problem med lagefterlevnaden, vilket, enligt den ansvariga myndigheten, Mattilsynet, beror dels på tillgången på veterinärer, och dels på den omfattande planläggning som krävs. Det är också i många fall svårt att nå rengårderna med bil.

I Finland får lekmän kastrera ren, men de ska ha genomgått en godkänd utbildning och endast Burdizzotång får användas. Inget krav på bedövning finns.

OLIKA KASTRERINGSMETODER

Kastrering av ren kan utföras kirurgiskt eller oblodigt med tång. Det kan göras utan bedövning eller under lokalbedövning, med eller utan sedering (lugnande preparat). Det förekommer också att ren kastreras genom att testiklarna snörs av med en gummiring. Den metod som väljs måste utvärderas avseende i vilket mått stress och smärta tillförs renen relaterat till den smärtlindring som erhålls. De

jämförbara studier som finns är gjorda på lamm och kalvar. Av dessa metoder gav kirurgisk kastrering (utförd med sedering och lokalbedövning) den största stressen hos djuren. Burdizzotång i kombination med lokalbedövning (bupivacaine) förordas för lamm äldre än 10 veckor (*Melches et al, 2007, Mellema et al, 2007*). I en jämförelse mellan kastrering med gummiring och Burdizzotång på kalvar, konstateras att Burdizzotången bör förordas (*Thüer et al, 2007*).

Jämförelsen med andra djurslag kan dock endast vara en vägledning vid val av metod, då olika djurslag kan variera stort både i känslighet och beteendereaktioner. En studie bör därför göras där olika metoder för smärtlindring i samband med kastrering jämförs med en obehandlad kontrollgrupp.

MRL-värden

När läkemedel ges till djur som används för livsmedelsproduktion, kan substanser från läkemedlet ibland återfinnas i livsmedlet. För att skydda folkhälsan finns en EG-förordning¹ med gränsvärden, så kallade MRL-värden (Maximum Residue Limit), för denna typ av rests substanser. Med utgångspunkt från dessa gränsvärden sätts karenstider mellan behandling och slakt för konsumtion av livsmedel från behandlat djur.

Utbudet av läkemedel för lokalbedövning av djur är mycket begränsat. I Sverige finns endast ett godkänt preparat, Xylocain[®], med den aktiva substansen lidokainhydroklorid. I MRL-förordningen finns gränsvärden för lidokainhydroklorid endast fastställt för häst. För att undvika att djur vållas otillbörligt lidande är det emellertid tillåtet att undantagsvis använda läkemedel som godkänts för ett annat djurslag, om det inte finns något alternativ att tillgå.^{2, 3} Detta torde vara tillämpligt även för ren.

För preparat med sederande verkan, t ex xylazine, liksom för antidoter, t ex tolazoline eller antisedan, finns inga MRL-värden. För preparat med långtidsverkande smärtlindring, t.ex. med aktiv substans meloxicam eller ketoprofen, finns inget MRL-värde för ren, däremot för gris.

Lokalbedövning

Vid lokalbedövning före kastrering brukar läkemedlet vanligen antingen injiceras i testiklarna, eller både i testiklarnas funiklar och i huden runt pungen.

Det är av yttersta vikt att vänta tillräckligt länge mellan bedövning och kastrering. Om kastreringen utförs för tidigt utsätts djuret både för stress och onödigt lidande. När det gäller gris är den kortaste väntetiden enligt *Jäggin et al. (2008)*, tre minuter. Veterinärer har uppgivit (*PIGCAS 2008, Fredriksen och Nafstad 2006*) att väntetiden i praktiken är mellan 6-10 minuter, vilket sannolikt ger en

¹ Rådets förordning 2377/90 (konsoliderad version), MRL-förordningen.

² Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2001:116) om val av läkemedel vid behandling av djur.

³ Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/82/EG.

bättre effekt. Det finns ingen anledning att tro att tiden när det gäller ren är kortare.

Långtidsverkande smärtlindring

När det gäller grisar som är äldre än sju dagar då de kastreras, ska dessa behandlas med såväl lokalbedövning som långtidsverkande läkemedel för smärtlindring⁴. Det kan vara lämpligt att föreskriva långtidsverkande smärtlindring även när det gäller ren. De preparat som vanligen används hör till gruppen NSAID-preparat (non-steroidal-antiinflammatorisk-drugs – ett vanligt läkemedel till människa i denna grupp är Magnecyl). Läkemedel för långtidsverkande bedövning ska i de flesta fall injiceras i halsmusklerna när det gäller ren.

Om det blir aktuellt att delegera användande av lokalbedövningsmedel till lekmän, bör även medel för långtidsverkande smärtlindring finnas med i frågeställningen. När det gäller gris, har läkemedel med meloxicam i försök använts vid kastrering av gris istället för lokalbedövning. Behandlingen hade en viss effekt. Dock verkar meloxicam inte vara optimalt att använda som enda behandling för smärtlindring vid kastreringen med tillfredsställande resultat (*Kluivers-Poodt et al. 2007*). Med tanke på omständigheterna vid renkastrering, skulle man även kunna tänka sig att föreskriva preparat med långtidsverkande effekt. Renskötare utbildas redan idag för att få injicera parasitbekämpningsmedel - Ivomec - intramuskulärt.

Delegerad läkemedelsanvändning

I föreskrifter från Jordbruksverket finns bestämmelser om under vilka omständigheter en veterinär får förskriva och tillhandahålla läkemedel till lekmän⁵. För att veterinären ska kunna delegera läkemedelsanvändning i en djurbesättning, ska den person som ska behandla djuren först ha genomgått en särskild utbildning. Veterinären ska känna till djurhållningen i besättningen väl och ska lämna noggranna instruktioner för användningen av läkemedlen. Djurhållaren ansvarar för att de behandlingar som utförs journalförs, men det är den förskrivande veterinären som har det yttersta ansvaret för de läkemedel som lämnas ut.

Läkemedel avsedda för att lugna eller söva djur (som har sederande eller allmänanestetisk effekt) får bara tillhandahållas till utbildad personal, oftast vid djursjukhus eller djurklinik. Djuren får då endast behandlas av personalen i närvaro av veterinär.

Det enda undantaget från kravet på närvaro av veterinär vid bedövning som finns idag, är husdjurstekniker verksamma i en husdjursförening. Dessa får, efter utbildning, lokalbedöva och avhornar kalvar (yngre än åtta veckor) utan att

⁴ Bilaga 1, kap. 1, punkt 8 rådets direktiv 91/630/EEG (konsoliderad version).

⁵ Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2002:57) om veterinärs rätt att förskriva och tillhandahålla läkemedel i anslutning till djursjukvård och djuhälsövård.

veterinär finns närvarande. Fortfarande har dock husdjursföreningens veterinär det yttersta ansvaret för läkemedelsanvändningen.

För att göra det möjligt för lekmän att lokalbedöva renar före kastrering utan närvaro av veterinär är följaktligen en föreskriftsändring nödvändig. Liksom husdjurstekniker som lokalbedövar är renskötare en mindre grupp. De arbetar dock inte som husdjursteknikerna nära en veterinär i sin dagliga verksamhet. Enligt föreskriften ska veterinär kontrollera delegerad läkemedelsanvändning på plats minst var femte vecka (om strikt omgångsuppfödning tillämpas och läkemedelsanvändningen är ringa får kontroll utföras minst var åttonde vecka). När det gäller renar, skulle man kunna tänka sig en liknande skrivning som när det gäller parasitbekämpningsmedel, d v s en gång per säsong.

Synpunkter efter samråd

Vid det telefonsamråd med berörda organisationer och myndigheter framfördes följande synpunkter:

Det finns ingen tillförlitlig statistik över hur många renar som kastreras årligen. Om man räknar in den kastrering som sker för husbehovsslakt, är antalet snarare över 1000 renar än under. Behovet av att kastrera är också mycket lokalt betingat. Medan några samebyar uppger att de i stort sett helt slutat, ökar kastreringen på andra håll. Mycket generellt ökar den i norr, medan den minskar i söder, vilket i sin tur hänger samman med att sarvslakten är stor i vissa områden i norr, där tillgången på närliggande slakterier är liten. Eftersom okastrerade hanrenar (sarvar) utvecklar en större hornkrona än kastrater (härkar) och då måste transporteras avhornade eller individuellt, har kastreringen ökat. Även de ekonomiska intressena (bättre hull på kastrater) berördes.

Den vanligaste kastreringsmetoden är med Burdizzotång. Nyare modeller av tången har en självlåsande mekanism som varar 5-6 sekunder. Tången ansätts på varje sädessträng. Allt som allt beräknas tidsåtgången till mindre än 30 sekunder. (Då även inräknad tid för att fästa en plastremsa i hornen som visar att djuret är kastrerat.) De närvarande var överens om att detta är den bästa och för djuren lindrigaste metoden. Mellan 5-10 personer per stor sameby lär upp (tradition) och utför kastreringarna, vilket gör kanske 250 personer i hela landet. Dessa personer anlitas ibland även av andra byar.

På frågan om hur djuren beter sig direkt efter ingreppet och efter några dagar, svarade de närvarande praktikerna att de ej märkt några problem; djuren rör sig normalt och återkommer dessutom vid samlingar. (Skulle detta ej ske, skulle det vara tecken på att djuren ej klarade kastreringen eller lämnat området p g a av skada.)

Smärtlindring diskuterades och från näringens sida anses att detta stressar djuren mer än en snabb klämning med tång. Från veterinärt håll framfördes tveksamhet till att lokalbedöva utan att sedera, då själva injektionen av lokalbedövningsmedel kan vara smärtsam. En synpunkt som framfördes var att det egentligen skulle räcka med, eller t o m vara bättre med enbart sedering, då djuret då blir lugnare och lättare att hantera vid en nedläggning. Faran med att lämna ut

sederingspreparat/antidot diskuterades. (I sammanhanget fördes fram att i Ryssland kastreras djuren stående med tång.) Från näringen poängterades att det viktiga, både när det gäller kalvmärkning och kastrering, är att det går snabbt.

Enighet förelåg om vikten av en gemensam utbildning, med eller utan bedövningskrav. Näringen uttryckte vilja att ta till sig nya kunskaper och att vara behjälplig vid organisering av utbildningar. Basthornsproblematiken berördes kort, fr a svårigheten att avgöra om basthuden är rikt kärl- och nervförsörjd. Även detta skulle kunna informeras om på en kastreringskurs. Över huvud taget ansågs det att utbildning borde kunna öka djurskyddsmedvetandet när det gäller kastrering och annan hantering av renarna

Ytterligare synpunkter

Det finns skäl som kan innebära en risk för att målet med förbättrat djurskydd inte uppfylls genom att låta lekmän lokalbedöva innan kastrering av ren; Dels måste preparat för lokalbedövning injiceras på rätt punkter för att ha avsedd effekt. Om så inte sker utsätts renen för smärta och stress vid injektionen, men får ändå ingen smärtlindring vid kastreringen. Dels måste en lämplig tidsrymd förflyta mellan injektion och kastrering för att full smärtlindring ska uppnås innan ingreppet utförs. På grund av tidsbrist och praktiska hinder kan det finnas en påtaglig risk att ingreppet utförs alltför snart efter injektionen. Dessa farhågor har framförts när det gäller kastrering av gris, men är än mer värda att beakta då det gäller ren, med tanke på de omständigheter som föreligger vid ingreppet. En ytterligare omständighet är att renarna inte är domesticerade och tama i lika hög grad som andra lantbruksdjur. De blir kraftigt stressade vid hantering, särskilt vid fasthållning. En förhöjning av halten stresshormon (kortisol) i blodet sker förhållandevis snabbt. I en mätning av kortisolnivåer hos renar som i fält utsatts för olika former av hanteringsstress, steg nivåerna signifikant på 3 minuter hos djur som fångats med lasso och hållits fast (*Rehbinder och Nikander, 1999*). Generellt gäller att ju längre hantering, desto fler skador. Blödningar i löpmagsslemhinnan är inte ovanligt vid långvarig stress.

Korrekt utförd anses dock lokalbedövningen minska renens lidande vid kastreringen. Några av dem som samtal förts med anser att lokalbedövning med god effekt endast kan uppnås med hjälp av veterinär. Därför förordas av djurskyddsskäl ett system liknande det i Norge, där veterinär både bedövar och kastrerar. Andra menar att det bör vara fullt möjligt att ge lekmän en utbildning som möjliggör att dessa kan injicera lokalbedövningsmedel på ett korrekt sätt. När det gäller gris, har det framförts att en rad individuella förutsättningar påverkar förmågan och lämpligheten att tillämpa delegerad lokalbedövning. Några av förutsättningarna kan vara personligt intresse och kunnande. Det finns ingen anledning att tro att det skulle vara annorlunda när det gäller ren.

När det gäller utbildningen har synpunkter framförts att de kurser som redan hålls för delegerad läkemedelshantering bör kunna byggas på för att även omfatta behandling med lokalbedövningspreparat. Detta tillägg bör innefatta såväl teoretiska som praktiska moment, där både lokalbedövning och kastreringsteknik ingår.

Lokalbedövning, om den än har effekt vid kastreringen, har dock inte en långvarig smärtlindrande effekt efter ingreppet. För att uppnå ett gott djurskydd bör därför renarna även injiceras med läkemedel för långtidsverkande smärtlindring, t.ex. NSAID-preparat såsom meloxicam. (Se även ovan under långtidsverkande smärtlindring)

Planerat försök med bedövning av grisar utförd av lekman

I den redovisning av regeringsuppdraget om kastrering av smågrisar (Dnr 31-3146/08) som gjorts, beskrivs ett planerat försök med bedövning av grisar utförd av lekman. I samarbete med SLU (institutionen för Husdjursgenetik, avdelningen för Svinavel) och Svenska Djurhälsovården, har Jordbruksverket tagit fram ett utkast till försöksplan när det gäller griskastrering. Det huvudsakliga syftet är att studera hur väl lokalbedövning på gris utförd av utbildade djurägare eller djurskötare fungerar i praktiken i produktionen. Försöket kommer även att vara en del i arbetet med att ta fram ett förslag till lämplig utbildningsplan för delegerad användning av lokalbedövande läkemedel i grisbesättningar. Resultatet av denna studie – vilken troligen kommer att kunna genomföras under 2009 - kan ha betydelse även för kastrering av renar och bör därför avvaktas innan en eventuell författningsändring gällande krav på lokalbedövning införs.

Utbildning

En utbildning av djurhållarna för användande av läkemedel med lokalbedövande effekt är när det gäller gris under planering. Den bör, något modifierad beroende på vilket smärtlindringssätt som kommer att krävas, även kunna användas när det gäller ren. Utbildningens främsta syfte måste vara att säkerställa djurskyddet, och att säkerställa ansvarsfullt användande av läkemedlen.

De kurser som hålls idag i delegerad läkemedelanvändning för djurhållare och anställd personal vilka arbetar med gris, ska enligt Jordbruksverkets riktlinjer omfatta följande moment:

1. Föreskrifter (bestämmelser) – 60 min.
2. Anatomi och fysiologi – 40 min.
3. Farmakologi och läkemedelsmetabolism – 40 min.
4. Igenkännande av sjukdomssymptom och läkemedelsanvändning – 100 min.
5. Hantering, dosering, och metoder för tillförsel av läkemedel. Förvaring av läkemedel samt hantering av läkemedelsrester och annat avfall – 180 min. varav 100 min. utgör praktisk övning.
6. Biverkningar och antibiotika/anthelmentika-resistens – 60 min.
7. Restsubstanser och karenstider – 40 min.
8. Journalföring – 80 min. varav 40 min. utgör praktisk övning.
9. Examination – 60 min.

Huvudlärare ska vara veterinär med stor kunskap inom berörda ämnesområden och för djurslaget ifråga. Kursen ska varva teori och praktik, och efter godkänd kurs ska deltagaren få ett kursintyg från kursanordnaren. Efter genomgången kurs ska deltagarna ha tillräckliga kunskaper och färdigheter för att känna igen vissa

vanliga sjukdomssymptom samt, i enlighet med veterinärs ordination, tillföra läkemedel, hantera läkemedelsrester på ett riktigt sätt och känna till arbetsmiljörisker vid hantering. De injektionstekniker som lärs ut är intramuskulärt (i muskeln) och i vissa fall subcutant (under huden). En godkänd kurs ger behörighet i fem år. Efter fem år ska en uppdateringskurs genomföras på en dag.

Ovan nämnda kurs utgör en god grundutbildning. För delegerad användning av lokalbedövningsmedel vid kastrering av gris/ren kan kursen utökas inom de befintliga momenten. Ansvarsfullt användande av lokalbedövande läkemedel kan infogas i momenten 1, 6 och 7. Kunskap om den anatomiska uppbyggnaden av testiklar och sädesledare, med beskrivning av nerv- och blodkärlsförsörjning (moment 2), är nödvändig för att ta till sig kunskap om effekten av lokalbedövande läkemedel (moment 3 och 4). Tyngdpunkten i kurstillägget bör ligga på moment 5 – hantering, dosering, och metoder för tillförsel av läkemedel, inklusive kontroll av bedövningseffekt och risker vid felinjektion. Resultat från ovan nämnda försök med bedövning utförd av lekman kommer att tillföra information som kan användas vid framtagandet av riktlinjer för utbildningen.

För att ge den utbildning som behövs vid kastrering av ren, behövs kursen modifieras ytterligare. Moment om beteende och hantering av djuren vid kastrering (60 min) och teknik vid kastrering (180 min, varav 120 min är praktisk övning i kastrering med tång) bör läggas till.

Enligt Jordbruksverkets riktlinjer för nuvarande utbildning ska den omfatta elva timmar. Uppskattningsvis kan tillägget för delegering av lokalbedövningsmedel och de för renhantering specifika momenten innebära att kursen utökas med åtta timmar, till totalt nitton timmar. En särskild tilläggsutbildning bör kunna ordnas för djurägare som redan gått den nuvarande utbildningen inom de senaste fem åren.

Intyg på godkänd kurs ska vara tillgänglig hos djurägaren/djurhållaren och kunna visas upp för den delegerande veterinären och tillsynsmyndigheterna.

DISKUSSION

Eftersom renarna blir kraftigt stressade vid hantering, särskilt vid fasthållning, måste detta vägas mot fördelarna av bedövning, vilket kräver en längre hantering i samband med kastreringen. Generellt gäller att ju längre hantering, desto fler skador. Blödningar i löpmagsslemhinnan är inte ovanligt vid långvarig stress.

Lokalbedövning före kastrering innebär en viss, men inte fullständig, lindring. Att applicera lokalbedövningen är dock i sig smärtsamt. Dels själva sticket och dels att vätskan pressas in i vävnaden. I det här fallet en vävnad som är extra känslig för tryck och annan påverkan. Det tar också minst fem till sex minuter innan bedövningen verkat. Under denna tid måste renen hållas fast liggande.

En kastrationsmetod som innebär att man stressar renen genom förlängd fasthållning kan dock leda till större djurskyddsproblem än dem man vill undvika

genom att införa ett bedövningskrav. Detta måste vägas in då en bedömning av djurskyddsnyttan av lokalbedövning görs och alternativa former för smärtstillande behandling bedöms. Det kan t o m vara så att den stressade renen inte märker så mycket av tångens klämning i två gånger fem sekunder. Detta kan vi inte säga idag, men vi vet heller inte om motsatsen gäller. För att få ett bättre underlag för en sådan bedömning, bör en jämförande studie göras där både fysiologiska stressreaktioner och beteendeparametrar studeras. Lämpliga jämförelsegrupper bör ingå, alltså en grupp där djuren kastreras precis som idag och en grupp där man lokalbedövar före ingreppet. Även effekten av sedering (vilken endast får göras av veterinär) respektive långtidsverkande smärtstillande medel bör studeras. Jordbruksverket bedömer att tiden för ett forskningsprojekt kan begränsas till en säsong och att finansieringen kan ske genom anslaget för djurskyddsbefrämjande forskning. Resultaten av ett sådant projekt bör sedan ligga till grund för de föreskriftsändringar som görs.

När det gäller delegerad användning av lokalbedövande läkemedel, anser Jordbruksverket att det bör vara fullt möjligt för djurhållare och djurskötare att tillägna sig kunskaper för att lägga korrekt bedövning på renarna innan kastreringen. Dock kan den tidspress som kastreringen sker under, få till följd att tillräcklig tid inte hinner förflyta mellan injicering och kastrering.

Från veterinärhåll har i diskussionerna gällande gris uttrycks stor oro, bl.a. för att utlämnade preparat med bedövande effekt ska användas till andra ändamål än avsett. Det har även, i samband med dessa diskussioner, diskuterats huruvida delegering av lokalbedövande läkemedel för kastrering av gris i förlängningen kan leda motsvarande krav från andra djurhållare.

Jordbruksverket anser att det föreligger särskilda skäl för att tillåta delegering av bedövning/smärtstillande behandling också när det gäller rennäringen, då detta är en produktionsform med mycket speciella förutsättningar. Verket anser dock, med hänvisning till den stress som djuren upplever vid fasthållning, att alternativa metoder bör övervägas, om de kan användas för att göra proceduren kortare jämfört med användningen av lokalbedövningsmedel. För att få ytterligare underlag till en sådan bedömning, bör lämpligen en jämförande studie initieras enligt ovan.

SLUTSATSER

För att förbjuda att hanren kastreras utan bedövning, kan krav på bedövning införas i 25 § i djurskyddsförordningen:

”Handjur av ren får kastreras utan att veterinär anlitas. Kastrering av ren skall ske under bedövning.”

Jordbruksverket anser dock, med hänvisning till den stress som djuren upplever vid fasthållning under den tid som behövs för att lokalbedövningsmedel ska verka, att även andra metoder ska övervägas. För att få ytterligare underlag till en

sådan bedömning, bör en jämförande studie initieras där olika smärtstillande metoder jämförs med kastrering utan smärtstillande behandling. Efter detta kan sedan en utvärdering ske och eventuella ändringar i regelverket göras.

Resultaten av det försök där lekmäns lokalbedövning av gris skall studeras och som förväntas startas under 2009, bör också inväntas innan några ytterligare regelverksändringar görs. Den utbildning som planeras för grishållare, bör, något modifierad, även kunna användas inom rennäringen.

REFERENSER

Jordbruksverket. 2008 *Redovisning av uppdrag om kastrering av smågrisar*. Dnr 31-3146/08.

Fredriksen, B., Nafstad, O. 2006. *Kastrering av gris – erfaringer etter to års praktisering av nytt regelverk*. Norsk Veterinærtidsskrift, nr 4/2006(118): 219-226

Jäggin, N., Kupper, T., Huber_Eicher, B. 2008. *Bewertung der Lokal-anästhesie zur Schmerzausschaltung bei der chirurgischen Kastration von Ferkeln*. TP9a Lokalanästhesie, ProSchwein, Schweizerische Hochschule für Landwirtschaft.

Kluivers-Poodt, M., Robben, S.R.M., van Nes, A., Houx, B.b. 2007. *The effect of anaesthesia and/or analgesia on the response of piglets during castration*. Report 85:2, Animal Sciences Group, Wageningen UR.

Melches S, Mellema SC, Doherr MG, Wechsler B and Steiner A, 2007. *Castration of lambs: a welfare comparison of different castration techniques in lambs over 10 weeks of age*. Vet J., May; 173(3), p. 477.

Mellema S, Doherr MG, Wechsler B, Thüer S and Steiner A, 2007. *Influence of local anaesthesia on pain and distress induced by bloodless castration methods in young lambs*. Schweiz Arch Tierheilkd, May;149(5), p 213-225.

PIGCAS. 2008. *Report on the practice of castration*. Deliverable D2.4.

Rehbinder C och Nikander S, 1999. *Ren och rensjukdomar*. Studentlitteratur. 247p.

Thüer S, Mellema S, Doherr MG, Wechsler B, Nuss K and Steiner A, 2007. *Effect of local anaesthesia on short- and long-term pain induced by two bloodless castration methods in calves*. Vet J., March; 173(2), p. 245-247.